

■ Gladiaattoreita palvottiin kuin nykyajan huippu-urheilijoita tai viihdemaailman tähtiä. Roomalaistaistelijoiden ura ja elämä jäivät useimmiten lyhyiksi.

Gladiaattoreiden tärkein estradi oli Colosseum, jonne mahtui huimat 55 000 katsojaa. Areenan alapuoliset kekseliäät rakennelmat mahdollistivat monenlaisia mielikuvituksellisia ohjelmaumeroita.

GLADIAATTORIT olivat aikansa supersankareita

Arja-Leena Paavola

Kuvittele armoton helle, aseiden kalske, kauhunkirkuna, kymmenien-tuhansien katsojien tauoton möly, hien, veren, ulosteiden ja raatojen lemu.

Sellaisia tapahtumia olivat antiikin Rooman tunnetuimmat hovit, gladiaattoritaistelut.

Taistelut alkoivat nousta suosioon 200-luvulla ennen ajanlaskun alkua. Näytöksiä varten rakennettiin esityspaikkoja eri puolille laajaa valtakuntaa. Kuuluista on muun muassa Pompejiin noin vuonna 80 eaa. kohonnut arena.

Upeimman näyttämönsä esitykset saivat, kun maailman suurin amfiteatteri Colosseum valmistui Rooman kaupunkiin vuonna 80 jaa. Arkkitehtuurin ja insinööritaidon merkkiteoksen pystyttäminen soiselle maalle oli ollut kymmenen vuoden urakka.

Varsinkin rahvas nautti suuresti aristokraattien tarjoamista gladi-

saattoi tosin käydä tukalaksi. Tilannetta helpottivat Colosseumin ympärille pystytetyt rautamastot, joiden varaan pingotettiin valtavat kankaat varjostamaan katsomoa.

Aamupäivällä verenhimoisen kansa pääsi seuraamaan eläintaisteluja ja metsästysnäytöksiä. Keskipäivän tauko-ohjelmaksi oli mitä mielikuvituksellisimpia teloituksia, ja iltopäivällä käynnistyivät varsinaiset gladiaattorien kamppailut.

”Ammattimaiset gladiaattoritaistelut olivat kuolemanvaarallista urheilua ja julmaa huvia. Taistelut kuvaavat hyvin myös antiikin Rooman ihanteita: tärkeimpänä hyveenä pidettiin urheutta”, kertoo museolehtori **Tiina Hero** Espoon kaupunginmuseosta.

Museon näyttelykeskuksessa Weegeessä avautuu 26. syyskuuta kansainvälinen kiertonäyttely, joka esittelee gladiaattorien elämää ja ajan

Museo Archeologico Nazionale, Napoli, Italia

Kypärä, tikari ja säärinsuojus muodostivat osan gladiaattorin varustusta. Tikarin lisäksi taistelijoiden aseita olivat miekka, peitsi ja keihäs.

Gladiaattoreita pidettiin seksisymboleina samaan tapaan kuin nykyajan tähtiurheilijoita.

aattorinäytännöistä. Tapahtumista tulikin tärkeä väline kansansuosion kalastamisessa ja valtakunnan yhteinäisyyden korostamisessa.

Elämyslippu koko päiväksi

Jännittävät gladiaattoriesitykset tarjosivat ohjelmaa koko päiväksi. Roomalaiset varustautuivat huvitukseen runsain eväin ja mukavin tyynein, joita he käyttivät istuinalustoina.

Etenkin kesäkuumalla yleisön olo

kulttuuria. *Gladiaattorit – kuolema ja voitto Colosseumilla* on avoinna vuoden 2016 maaliskuulle.

Näyttelyssä on nähtävillä Colosseumin rakennusosien lisäksi esimerkiksi Pompejista löytyneitä gladiaattorien varusteita sekä muuta antiikin esineistöä, kuten rahoja ja käyttötavaroita.

Katsojilla oli usein valta päättää kamppailijoiden kohtalosta.

”Voittoisat gladiaattorit olivat yleisön suuria suosikkeja, mutta katsojat säästivät usein myös rohkeasti ja

urhoollisesti taistelleen häviäjän hengen.”

Raavaat seksisymbolit

Gladiaattoreiksi valittiin alkuun orjia, rikollisia ja sotavankeja, joiden fyysiset ominaisuudet katsottiin sopiviksi.

Suhtautuminen gladiaattoreihin oli kaksijakoista. He olivat yhteiskunnan pohjasakkaa, mutta näyttösten suosion kasvun myötä heitä ryhdyttiin

» » »

palvomaan ja pitämään seksisymboleina samaan tapaan kuin nykyajan tähtiurheilijoita.

Niinpä gladiaattoreiksi ryhdyttiin myöhemmin myös vapaaehtoisesti, sillä siten tarjoutui esimerkiksi maalaispojille mahdollisuus maineeseen ja kunniaan.

Jotta miesten taistelukunto pysyi yllä, he tarvitsivat vahvat lihakset. Monet kamppailivat varusteissa, jotka saattoivat painaa hyvinkin 20 kiloa.

Raavaiden miesten ruokavalio oli laadittu tarkoitustaan varten yllättävän hyvin. Ravitsevien aterioiden tavoite oli pitää gladiaattorit hieman ylipainoisina.

Kunnon rasvakerros ihon alla suojasi elimiä tylpiltä iskuilta. Toisaalta se vuosi runsaasti verta pienestäkin viilosta, kuten pitikin, jotta esityksestä tuli mahdollisimman näyttävä.

”Käsitys hyvin ravituista gladiaattoreista sai vahvistuksen vuonna 1993 tehdystä tutkimuksesta. Siinä analysoitiin Turkin Efesoksesta löytyneiden noin 70 taistelijan haudan jäännöksiä. Selvisi, että gladiaattorit eivät todellakaan kärsineet aliravitsemuksesta tai ravintoaineiden puutoksesta, eivät edes hammaskarieksestä”, Hero kertoo.

Vainajan ruokavalio saadaan selville analysoimalla luun sisältämän rikin, typhen ja hiilen määrä. Hiiliisotopit paljastavat, onko ruokavalio pohjautunut esimerkiksi maaeläimiin vai merestä saatavaan ravintoon, tyyppi taas osoittaa liha- ja kasvisravinnon suhteen.

Ohrapuuroa ja energiajuomaa

Moni kuvittelisi, että gladiaattorit olisivat syöneet ennen muuta lihaa, olihan sitä runsaasti saatavilla varsinkin

Taistelijan piti osata kuolla niin, että se varmasti teki vaikutuksen yleisöön.

villieläinten kanssa käytyjen taisteluiden ja metsästysnäytösten jälkeen.

Luustotutkimus kuitenkin vahvisti sen, mikä kirjallisista lähteistä oli jo tiedetty: gladiaattorit olivat käytännössä vegetaristeja eli nauttivat lähes pelkästään kasvisruokaa.

Poikkeuksen muodostivat taistelusesongit, jotka toistuivat muutaman kuukauden välein.

”Ennen taistelupäivää gladiaattorit saivat juhla-aterian, joka sisälsi myös lihaa. Siihen tottumattomille miehille lounas saattoi kuitenkin aiheuttaa vatsanväänneitä, eivätkä kaikki välttämättä saaneet annostaan edes syödä”, Hero arvelee.

Gladiaattorin ruokaympyrään kuului erityisesti ohraa eri muodoissa, leipänä, puuroina ja keittoina. Taistelijoista käytettiinkin lempinimeä *hordearii*, ”ohransyöjät”.

Ohrasta 64 prosenttia on hiilihydraatteja ja kymmenen prosenttia proteiineja. Vilja sisältää myös runsaasti kuitua, josta suurin osa on liukoista beetaglukaania.

Nykyään liukoisen kuidun tiedetään alentavan veren kolesterolitasoa ja haitallisen LDL-kolesterolin määrää, joskaan veren kolesteroliarvoilla ei ollut gladiaattoreille suurta merkitystä. Miesten elinajanodote oli joka tapauksessa alhainen.

Ohrapohjaisen ruuan lisukkeena gladiaattoreille tarjoiittiin papuja ja kuivattuja hedelmiä. Aterioihin

kuului myös runsaasti oliiviöljyä.

Eräänlaisena energiajuomana taistelijat hyödynsivät luutuhkaa, josta yli 80 prosenttia on kalsiumfosfaattia. Efesoksen gladiaattorivainajia tutkittaessa havaittiinkin, että näiden luut sisälsivät paljon enemmän kalkkia kuin muiden aikalaisten.

Täyden palvelun koulut

Taistelijat saivat koulutuksensa *ludus*-nimisissä gladiaattorikouluissa, joita Rooman valtakunnasta tunnetaan noin sata. Neljä niistä toimi Rooman kaupungissa. Yksi kouluista oli erikoistunut taisteluihin eläimiä vastaan.

Kouluissa hiottiin kamppailutaitoja ja toistettiin samoja lähitaistelussa tarvittavia liikkeitä niin kauan, että niistä tuli automaattisia.

Osaava taistelija ei lyö miekalla, vaan leikkaa tai pistää. Iskuhaava on harvoin tappava, sillä tärkeitä elimiä suojaavat sekä varusteet että luut.

Toisaalta opetetut liikkeet saattoivat olla eräänlaista koreografiaa, joista ei olisi ollut hyötyä sotatantereilla. Näytöslajia varten oli olennaista oppia taistelemaan mahdollisimman suurellesesti – ja myös kuolemaan niin, että se varmasti teki sykkädyttävän vaikutuksen yleisöön.

Koulut toimivat sisäoppilaitoksina, jotka majoitusparakkien ja harjoitus-tilojen lisäksi tarjosivat oppilaille täysihoidon, varustehuollon sekä muun muassa hierontapalvelut.

Gladiaattorikoululaiset olivat myös lääkärin tarkassa valvonnassa. Taistelijoissa oli kiinni isot rahat ja monen ihmisen maine, joten tehtävään kelpuutettiin vain parhaat tohtorit. Heihin kuului aikoinaan muun muassa kuuluisa antiikin ajan kreikkalainen medisiinari **Galenos**.

Lääkärit vastasivat gladiaattorien ennaltaehkäisevästä terveydenhuollosta ja varmistivat näiden taistelukykyyn, mutta erityisen tarpeellisia he olivat kamppailujen jälkeen.

”Taistelut vaativat veronsa. Tavallisia olivat rintakehän, ylävartalon ja lantionseudun haavat, mutta pää- ja kallovammojakin sattui yllättävän paljon”, Tiina Hero kuvailee.

Lääkärit osasivat asiansa hämmästyttävän hyvin. Sen todistavat gladiaattoreiden luurangoista löydetty parantuneet vammat.

Pienet pronssi-
set gladiaattori-
patsaat kuu-
luivat Rooman
valtakunnan
suosituimpiin
matkamuistoi-
hin, jotka meni-
vät kuin
kuumille
kiville.

Tällaisella harjoituskentällä
treenasivat pompejilaiset
gladiaattorit.

Eläinten kiirastuli

Yhdeksäntuhatta villieläintä.

Ilveksiä, karhuja, leijonia, tiikereitä, krokotiileja, norsuja.

Ne kaikki kerättiin eri puolilta mahtavaa Rooman valtakuntaa – ja ne kaikki tapettiin viikkoja kestäneissä Colosseum-areenan avajaisnäytännöissä vuonna 80.

Eläinten silmitön teurastaminen oli gladiaattorinäytösten ehkä pimein puoli.

Tappajaiset jatkuivat hämmästyttävässä mittakaavassa vuosisatoja. Keisari **Augustus** (27 eaa–14 jaa) – sama hallitsija, joka määräsi kaikki kansat verolle pantaviksi – kirjasi kaikki järjestämänsä gladiaattorinäytökset.

Yhteensä kahdeksassa mahtipontisessa esityksessä taisteli kuolemaansa asti noin 10 000 miestä. Afrikkalaisten eläinten metsästysnäytöksiä keisari organisoiti 26. Niissä otettiin hengiltä yli 3 500 eläintä.

Eläinten rahtaaminen kaukomailta Roomaan oli vilkasta vielä 200-luvullakin. Painopiste siirtyi kuitenkin villisikoihin, peuroihin ja kaurisiin. Afrikassa ja Aasiassa oli alettu ottaa yhä laajempia alueita viljelykäyttöön, joten eksoottisimmat suurpedot ja muut isot eläimet piti laivata entistä hankalampien matkojen takaa.

Professori Fik Meijerin mukaan kyse ei ollut pelkästään yksittäisten eläinten rääkkäyksestä. Rooman amfiteattereiden teurastusnäytöksillä oli katastrofaaliset seuraukset kokonaisille eläinpopulaatioille.

Jotta gladiaattorit saattoi tunnistaa arenalla, heidät merkittiin tatuoinneilla. Kasvojen lisäksi taistelijat saivat tatuoinnit käsivarsiinsa ja jalkoihinsa. Pigmenttinä käytettiin yleensä hiiltä tai värimorsingosta uutettua sinistä väriä.

Aina kaikki ei sujunut suunnitelmien mukaan. Sattui niinkin, että esiintyjät eivät olleet halukkaita antamaan katsojille sitä, mitä nämä toivoivat.

Järkyttävien tilanne syntyi, kun aree-

nalle saapunut 20 gladiaattorin ryhmä teki yhteistuumin itsemurhan yleisön silmien edessä. Tapauksesta kertoo tunnettu antiikin historian tutkija **Fik Meijer** kirjassaan *Gladiaattorit* (Otava 2008).

Eläimetkään eivät aina käyttäytyneet odotetusti. Joskus ne säikähtivät metelöiviä katsojia niin, etteivät nälästään huolimatta suostuneet raatelemaan kuolemaantuomittuja uhrejaan.

Gladiaattorien tuho

Gladiaattorinäytösten kulta-aikaa olivat 100–200-luvut. Sen jälkeen esitykset harvenivat, sillä niitä alettiin pitää liian kalliina, niin varakkaita kuin Rooman hallitsijat ja aristokratia yleensä olivatkin. Juhlapäivinä ryhdyttiin siksi järjestämään yhä enemmän kilpa-ajoa ja teatteria, joiden kustannukset olivat kohtuullisemmat.

Kristinuskon leviämisen myötä esiin nousi myös näytösten eettinen puoli. Ensimmäinen kristitty keisari **Konstantinus Suuri** kielsi ihmisten lahtaamisen arenataisteluissa vuonna 325. Tapahtumat jatkuivat silti pienimuotoisempina aina 400-luvun alkupuolelle.

Samalla vuosisadalla kansalaisilleen leipää ja sirkushuveja tarjonnut valtakunta alkoi vähitellen kadottaa mahtiaan. Myös väestö väheni jopa ikuisena kaupunkina tunnetussa Roomassa.

Gladiaattorinäytösten ja vaurauden ajan päätyttyä myös Colosseum sai rapistua käyttämättömänä. Lopulta vuonna 508 sattunut iso maanjäristys teki valtavasta amfiteatterista aution kivikasan. □

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.
arjaleena.paavola@gmail.com